ET FÆLLES NORDISK VAREMARKED

PAUL GERSMANN

På et møde i Oslo i februar 1948 mellem Danmarks, Islands, Norges og Sveriges udenrigs- og handelsministre og formanden for det danske ministerudvalg for økonomi og forsyning enedes man om at nedsætte det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

Udvalget skulle bl. a. undersøge mulighederne for at lade udarbejde en fælles nordisk toldtarif som en forudsætning for fortsat arbejde henimod en nordisk toldunion og for at nedsætte toldsatserne og begrænse de kvantitative handelsrestriktioner mellem de nordiske lande.

FØRSTE TOLDUNIONSRAPPORT I JANUAR 1950

I januar 1950 afgav udvalget en foreløbig rapport til de nordiske landes regeringer. Hovedparten af rapporten beskæftigede sig med spørgsmålet om en nordisk toldunion omfattende Danmark, Norge og Sverige. Det fremhævedes, at man gennem en toldunion ville få et fælles nordisk marked. Der henvistes til, at Danmark, Norge og Sverige rundt regnet har 14 mill. indbyggere, og at deres samlede forbrug i mange tilfælde danner et tilstrækkeligt grundlag for masseproduktion med lave omkostninger. Man var i udvalget enig om, at en toldunion ville være gavnlig for Norden som helhed, men pegede samtidig på, at der måtte regnes med overgangsvanskeligheder for erhvervslivet i de tre lande og – i hvert fald på kort sigt – med visse uheldige økonomiske forskydninger mellem de tre lande. For at råde bod herpå regnede udvalget med en almindelig overgangsperiode på 10 år, hvor de indbyrdes toldsatser og handelsrestriktioner gradvis skulle afvikles.

Udvalgets rapport var enstemmig, men de norske repræsentanter pegede på visse alvorlige problemer, som ville opstå i Norge, hvis landet gik ind i en nordisk toldunion. Det fremhævedes, at en nordisk toldunion først kunne blive til fordel for Norge, når man traf særlige foranstaltninger for at overvinde vanskelighederne.

Afslutningsvis udtaltes følgende:

„Udvalget antager, at de vanskeligheder, som melder sig her (for Norge), er så store, at de ikke på nuværende tidspunkt kan løses af deltagerlandene, og at der derfor ikke er grundlag for nu at gennemføre en toldunion omfattende alle fire lande, Danmark, Island, Norge og Sverige. Alle udvalgets medlemmer er enige om, at det må være en forudsætning for dannelsen af en toldunion, at alle parterne føler sig overbevist om nytten af en sådan foranstaltning."

HVORFOR NETOP TOLDUNION?

Det er påfaldende, at de toldpolitiske spørgsmål har været i forgrunden i de diskussioner, som – bl. a. på grundlag af det nordiske udvalgs virksomhed – i de senere år har fundet sted om det skandinaviske samarbejde.

Der er vist to særlige grunde hertil. Den ene forklaring finder man formentlig i en historisk tradition i de nordiske lande; den anden forklaring må søges i efterkrigstidens internationale handelspolitik.

I 1860'erne skiftede den nordiske samarbejdsdebat indhold. Den gik over fra at have sit tyngdepunkt i en debat om politiske problemer til at være en debat om økonomiske spørgsmål; tanken om en skandinavisk toldunion dukkede op. Efter at næringsfriheden var blevet indført i hvert af landene i halvtredserne og tresserne, opstod der bestræbelser for at udvikle denne næringsfrihed til at omfatte alle tre lande under eet. I 1873 etablerede Sverige og Danmark en møntunion, som i 1875 blev udvidet med norsk deltagelse. Hermed var visse tekniske forudsætninger for et livligt handelssamkvem skaffet til veje, og det føltes som en naturlig konsekvens, at man nu i interesserede kredse arbejdede på at få revet toldmurene mellem de nordiske lande ned.

Planerne om en interskandinavisk toldunion blev senere skrinlagt, men tanken blev ikke helt afskrevet. Da mestbegunstigelsesklausulen blev indført af de fleste europæiske lande i handelsaftaler omkring århundredskiftet, forsøgte de skandinaviske lande i handelsaftaler med fremmede lande at få indført den skandinaviske forbeholdsklausul, der skulle give de nordiske regeringer ret til at yde hverandre toldpolitiske indrømmelser uden mestbegunstigelse for tredieland. Forbeholdsklausulen fik dog aldrig praktisk betydning.

I de mellemfolkelige organisationer, som efter krigen har beskæftiget sig med den internationale handels frigørelse, har man ikke alene beskæftiget sig med toldens betydning. Denne havde jo også i mange år været faldende, for det første fordi mange specifike (d.v.s. vægt-, styk- og rummåls) toldsatser ikke var blevet forhøjet med det stigende prisniveau, og for det andet på grund af de kvantitative importrestriktioner. Internationalt har man efter krigen søgt at begrænse hindringerne for den frie handel. Der er skabt friere internationale betalingsforhold, og handelen er ført tilbage til friere baner.

I det omfang det virkelig lykkedes at få handels- og valutarestriktionerne afviklet, ville toldskrankerne atter få deres gamle betydning, nemlig at udgøre en hindring for en arbejdsdeling mellem de forskellige lande. Derfor er også spørgsmålet om en begrænsning af toldbeskyttelsen blevet genstand for internationalt samarbejde efter krigen.

I dette spil er toldunionen tænkt som et stadium på vejen mod handelens frigørelse. Det fælles nordiske udvalg siger i sin 1950-rapport: „Ved afvikling af kvantitative restriktioner, som de enkelte lande har bygget op omkring sig, indføres et konkurrencemoment, som vil få betydning for bestræbelserne for at bringe omkostningsniveauerne i Europa ned." Og der fortsættes: „Et yderligere resultat i denne retning vil kunne opnås ved etablering af toldunioner."

Det ræsonnement, som ligger bag selve ideen om en toldunion eller andre former for markedsfællesskab, er følgende: De økonomiske fremskridt i verden er i høj grad betinget af, at det er muligt at opnå fordelene ved høj teknik, stordrift og specialisering, og mulighederne i så henseende beror blandt andet på størrelsen af de markeder, producenterne kan regne med at afsætte deres produkter på. Med den stigende tekniske udvikling forøges betydningen af markedets størrelse. Indenfor unionen vil de produktive kræfter kunne kombineres på den for området som helhed bedste måde, og dette vil bidrage til, at erhvervslivet efterhånden tilpasser sig de naturlige produktionsforudsætninger. –

DET FÆLLES NORDISKE UDVALGS ANDEN RAPPORT

Den af udvalget i 1950 afgivne foreløbige rapport blev genstand for drøftelser på flere nordiske ministermøder. I november 1950 vedtog man at anmode udvalget om i sin fortsatte virksomhed at „undersøge de principielle og toldtekniske forudsætninger for en afskaffelse af tolden mellem de nordiske lande indenfor visse varegrupper. I sin rapport bør udvalget angive de vareområder, hvor et sådant samarbejde kan tænkes at være af fælles interesse, og som derfor i første række bør undersøges nærmere". Rapporten forelå færdig i foråret 1954.

Udvalget har fortolket det første led af direktiverne fra november 1950 således, at det skulle undersøge forudsætningerne for udvidet arbejdsdeling og specialisering for visse varegrupper, hvor toldsatser og andre hindringer for samhandelen, f. eks. kvantitative importrestriktioner, for tiden lægger hindringer i vejen for en sådan udvikling. Med dette udgangspunkt har man på forskellige vareområder undersøgt mulighederne for frie varebevægelser gennem afskaffelse af told, kvantitative restriktioner og andre hindringer for samhandelen mellem Danmark, Norge og Sverige, d.v.s. forudsætningerne for *et fælles nordisk marked* på disse områder.

Udvalget har i første række taget sigte på et fælles marked for varer, som produceres i de tre lande. Dette indebærer, at told og andre hindringer for

nordisk samhandel ophæves, medens landene bibeholder deres egne toldsatser og restriktioner overfor andre lande. Et sådant fællesmarked kaldes efter det internationale handelspolitiske sprogbrug for et frihandelsområde. En toldunion går videre, idet medlemslandene her har fælles toldsatser og restriktioner udadtil.

Undersøgelserne er blevet foretaget i nær forbindelse med vedkommende brancher indenfor erhvervslivet gennem kontakt med ledende industrimænd eller andre særligt sagkyndige. Hensigten har været at få oplysninger om konkurrenceforholdene og om de sagkyndiges indstilling til et fælles marked.

Udvalget har koncentreret sine undersøgelser om industrien ikke mindst af hensyn til de særlige – til dels protektionistiske – landbrugsordninger, som findes i Norge og Sverige, men også fordi nytten af den arbejdsdeling og specialisering, som markedsudvidelsen ventes at medføre, bliver særlig mærkbar indenfor industrien.

Udvalget har dog ikke behandlet sådanne industrier, som udelukkende producerer for lokale markeder. Disse industriers forhold vil ikke ændres, undtagen i det omfang det større marked medfører prisforandringer for råvarer, udstyr eller lignende. Det samme er tilfældet for håndværkets vedkommende. Heller ikke har man – undtagen i specielle tilfælde – behandlet sådanne industrier, der fremstiller primære råvarer, da disse i reglen er told- og restriktionsfri.

Udvalget har endelig heller ikke behandlet visse store eksportindustrier, som er særligt afhængige af forholdene på verdensmarkedet. Dette gælder således bl. a. trævare-, cellulose- og papirindustrierne trods disse branchers store betydning for Norge og Sverige. I øvrigt er papirmasse og avispapir toldfri og fri for handelsrestriktioner i alle tre lande.

De undersøgte industribrancher er udvalgt med tanke på, at de skal repræsentere både halv- og helfabrikater og såvel produktions- som konsumvarer.

FAGBEVÆGELSEN OG DET NORDISKE ØKONOMISKE SAMARBEJDE

Det materiale, som er fremkommet ved brancheundersøgelserne, har bl. a. givet de industrisagkyndiges synspunkter på et fælles nordisk marked. Af ledelsen for de tre landes faglige hovedorganisationer har udvalget yderligere fået visse problemer, som hænger sammen med et fælles marked, belyst ud fra et industriarbejdersynspunkt og ud fra mere almindelige lønmodtagersynspunkter.

Den nordiske fagbevægelse har i øvrigt selv intenst beskæftiget sig med de økonomiske samarbejdsproblemer i Norden og har udsendt en betænkning herom („Nordisk økonomisk samarbejde", udgivet af De samvirkende Fagforbund i Danmark 1952). Heri slås der navnlig til lyd for et nordisk samarbejde om investeringerne. Fagbevægelsen tænker sig to former for samvirken

på investeringsområdet: enten kan Sverige yde direkte kreditter til de to lande eller også sammen med dem søge at tilvejebringe sådanne vilkår for det industrielle samarbejde, at al erhvervsvirksomhed i de tre lande bliver interesseret i og opmuntret til at handle således, at dette samarbejde fremmes. I forbindelse hermed foreslås oprettelsen af en nordisk investeringsbank.

DE UNDERSØGTE INDUSTRIBRANCHER

Det fælles nordiske udvalgs undersøgelser har omfattet følgende brancher: Grøntsags- og frugthermetikindustrien, fiskehermetikindustrien, møbelindustrien, den tunge kemiske industri, plasticindustrien, farve- og lakindustrien, porcelænsindustrien, glasindustrien, betonvareindustrien, teglindustrien, gummiindustrien, læder- og skotøjsindustrien, tekstilindustrien, jern- og stålindustrien, ferrolegeringsindustrien, jern- og metalvareindustrien, maskinindustrien, radioindustrien og anden elektroteknisk industri.

For hver branche har udvalget skaffet sig oplysninger om industriens struktur (bl. a. belyst ved antallet af virksomheder samt af arbejdere og funktionærer og ved produktionens størrelse), endvidere om råvareproblemer, lønspørgsmål, importrestriktioner og toldforhold. De enkelte brancheafsnit afsluttes med en gengivelse af de sagkyndiges synspunkter vedrørende muligheden og ønskeligheden af at etablere et fælles nordisk marked, herunder om de tre lande i et sådant marked bør have fælles toldsatser og importrestriktioner for de pågældende varer udadtil (toldunion), eller om de kan have deres egne toldsatser og restriktioner (frihandelsområde).

DE DANSKE OG SVENSKE INDUSTRISAGKYNDIGES INDSTILLING

I udvalgets drøftelser med sagkyndige fra de forskellige industribrancher har de danske og svenske sagkyndige som regel vist en klart positiv indstilling til tanken om et fælles nordisk marked. De har i mange tilfælde ment, at det større hjemmemarked med ensartede konkurrencebetingelser ville medføre fordele for deres respektive industrier. Der vil blive mulighed for en mere effektiv produktion gennem længere produktionsserier og en mere vidtdreven specialisering (skotøjs- og konfektionsindustrien). Hvor der er et importbehov, og navnlig hvor man står over for en ekspansion, skulle der være udviklingsmuligheder, som kan fremmes og støttes ved etablering af et fælles marked (den kemiske industri i videre forstand, gummiindustrien og radioindustrien, især for så vidt angår fjernsyn). Det er også blevet nævnt, at indførelsen af et fælles nordisk marked med den deraf følgende mulighed for specialisering vil være et naturligt grundlag for eventuelle aftaler om fordeling af produktionen (værktøjs- og redskabsindustrien), og at det større hjemmemarked for de enkelte varer vil skabe en værdifuld basis for eksporten til den øvrige

verden (værktøjs- og redskabsindustrien, landbrugsmaskiner, forbrændingsmotorer og værktøjsmaskiner).

Selv i en række tilfælde, hvor fjernelse af de indbyrdes handelshindringer ikke kan ventes at medføre nogen umiddelbar forandring af den eksisterende industris afsætningsforhold, har de danske og svenske sagkyndige med tanke på fremtiden og ud fra mere almene synspunkter stillet sig positivt til tanken om et fælles marked.

Der er dog undtagelser. For Danmarks vedkommende er der fremført betænkeligheder for fiskekonserves, teknisk porcelæn, glasvarer, metalhalvfabrikata, visse jern- og metalvarer samt enkelte maskiner, hvor Sverige eller Norges industri menes at have visse fortrin. For Sveriges vedkommende er der ytret betænkeligheder, i første række fra visse elektricitetsforbrugende industriers side, således kvælstof- og ferrolegeringsindustrien, hvor den norske industri er den svenske overlegen.

DE NORSKE INDUSTRISAGKYNDIGES BETÆNKELIGHEDER

De norske sagkyndige har kun vist interesse for et fælles marked på relativt få af de undersøgte vareområder. Det gælder i første række varer fra fiskehermetikindustrien, den tunge kemiske industri, produktionen af aluminiumshalvfabrikata og ferrolegeringer. Flere af disse varer er toldfri i Norge, og der er ikke udtalt betænkeligheder ved at sløjfe de øvrige toldsatser over for Danmark og Sverige. I radioindustrien og for produktionen af plasticråstoffer regner de norske sagkyndige med visse produktionsmæssige fordele.

De betænkeligheder, som gør sig gældende i de undersøgte hjemmemarkedsindustrier i Norge varierer fra branche til branche.

I grøntsags- og frugthermetikindustrien, møbelindustrien, glasindustrien, porcelæns- og fajanceindustrien og en stor del af de undersøgte områder i jern- og metalvareindustrien og maskinindustrien regner de industrisagkyndige med, at norsk industri vil have vanskelighed ved at opretholde sin produktion ved etablering af et fælles marked og muligvis gå tilbage. På disse områder er produktionen i Norge som regel beskyttet med en højere told end i Danmark og Sverige. Der er peget på, at den danske og særligt den svenske industri på disse områder er stærkere udbygget end den norske, og at den for en stor del allerede arbejder på eksportbasis. Det er også af enkelte brancher hævdet, at nationale købevaner, forbindelse mellem producent- og omsætningsled og lignende forhold vanskeliggør salget af norske varer på det svenske marked uanset pris og kvalitet.

Betænkelighederne fra en del af de norske sagkyndige hænger imidlertid også sammen med, at en større eller mindre del af virksomhederne ikke *for tiden* antages at være konkurrencedygtige på et fælles marked. Der er således peget på, at enkelte industrier i Norge er forholdsvis nye og ikke har nået

samme udviklingstrin som i Danmark og Sverige. Dernæst er der peget på uligheder i forsyningsvilkårene for råvarer og produktionsmidler som følge af uens toldsatser, importrestriktioner og afgifter m. v. (Norsk grøntsags- og frugthermetikproduktion er ikke konkurrencedygtig, da råvarepriserne i Norge som følge af jordbrugspolitiken er højere end i de to andre lande).

Endvidere har sagkyndige henvist til, at industrien i Norge i modsætning til den svenske stagnerede under krigen, og under genrejsningsperioden har udbygningen af handelsflåden og eksportindustrien og opbygningen af de krigshærgede egne haft prioritet frem for en stor del af hjemmemarkedsindustrien. I de sidste par år har forholdene bedret sig, særlig med hensyn til maskiner og andet produktionsudstyr. I flere industrier har de sagkyndige peget på, at bygge- og importrestriktioner fremdeles hindrer moderniseringen.

Af en del norske branchesagkyndige er det hævdet, at de høje skattesatser og strenge afskrivningsregler og til dels også prispolitiken i Norge har vanskeliggjort den finansielle konsolidering af virksomhederne, og at dette har medvirket til at give disse industrier et svagere startgrundlag sammenlignet især med den svenske industri.

I enkelte brancher er der peget på, at lokaliseringen af industrien kan rejse særlige problemer. Bl. a. er der i læderindustrien, porcelæns- og fajanceindustrien, møbelindustrien og tekstil- og konfektionsindustrien en række virksomheder, som ligger i betydelig afstand fra hovedmarkederne på steder, hvor de er af væsentlig betydning for stedets økonomi. Hvis konkurrencen som følge af et fælles marked skulle føre til, at virksomhederne må indskrænkes, vil der ofte være stærkt begrænsede muligheder for anden beskæftigelse i det lokale område.

I nogle industrier har de norske sagkyndige givet udtryk for, at betænkelighederne vil være mindre, dersom det fælles marked kunne indføres på et senere tidspunkt eller efter en overgangstid (farve- og lakindustrien, møbelindustrien, produktionen af kvalitetsstål og landbrugsmaskiner).

DET NÆRMERE INDHOLD AF BEGREBET „ET FÆLLES NORDISK MARKED"

Med begrebet „fælles nordisk marked" tænkes på en ordning, ifølge hvilken varer fra Danmark, Norge og Sverige frit kan passere grænserne mellem de tre lande uden hindringer i form af told eller kvantitative restriktioner. Dette medfører øget konkurrence på det tidligere nationalt afgrænsede marked, men samtidig mulighed for øget arbejdsdeling og specialisering mellem landene. En anden vigtig virkning af det fælles marked er, at det rummer større muligheder for optagelse af ny produktion – eventuelt på grundlag af fælles investeringer – indenfor områder, hvor det nuværende hjemmemarked er alt for begrænset for produktion af konkurrencedygtigt

omfang. Etableringen af et fælles marked kan medføre en tendens til, at importen af varer fra udenforstående lande til lave priser erstattes af import fra nabolandene til høje priser. På grund af den store betydning, som de internationale økonomiske forbindelser har for de tre lande, er det vigtigt, at et fælles marked udformes på en sådan måde, at det ikke medfører skadelige konsekvenser for disse forbindelser. Udviklingen af de nordiske landes handel med udenforstående lande vil først og fremmest komme til at bero på højden af de toldsatser og omfanget af de kvantitative restriktioner, hvormed disse lande omgiver det fælles marked. På længere sigt behøver et sådant marked ikke at medføre, at Nordens handel med andre lande bliver mindre end ellers. Hensigten med et fælles nordisk marked er at forøge de deltagende landes produktionsevne gennem en effektivisering af deres næringsliv; den forøgelse af de nordiske landes nationalindkomst, som herigennem kan forventes, turde få en positiv indflydelse på handelen med udenforstående lande.

Når mulighederne for at indføre et fælles marked diskuteres, hænder det ofte, at debatten koncentreres omkring vanskelighederne på kort sigt; de gunstige forudsætninger og de mere langsigtede virkninger af det fælles marked kommer derimod i baggrunden. Udvalget fremhæver derfor bl. a., at den forskel, som nu findes mellem lønniveauerne for industriarbejdere i Danmark, Norge og Sverige ved de gældende vekselkurser, må anses for at være relativt lille i sammenligning med de uligheder i lønniveauer, som man kan konstatere for en række andre grupper af lande (Benelux). Denne relative overensstemmelse i lønniveauerne er af største betydning for en gensidig fri tilpasning af de tre landes økonomiske liv ved indførelsen af et fælles marked. Ligeledes understreges, at opretholdelse af fuld beskæftigelse er et af de vigtigste mål for den økonomiske politik i alle tre lande, og at denne ensartethed i den primære målsætning er en meget betydningsfuld grundvold for et fælles marked.

Under brancheundersøgelserne er der blevet fremhævet visse uligheder i de tre landes økonomiske situation og politik, som kan vanskeliggøre indførelsen af et fælles nordisk marked. Opmærksomheden har i denne forbindelse særligt været rettet mod visse økonomiske forhold i Norge, jfr. de norske industrisagkyndiges betænkeligheder. De norske medlemmer har givet følgende oplysninger om den økonomiske udvikling i Norge efter krigen.

„Norge havde ved krigens slutning generelt set en dårligere udgangsstilling end Danmark og Sverige som følge af de betydelige direkte krigsskader og opslidningen af realkapitalen. Den økonomiske politik i Norge under genrejsningen tog i første række sigte på at koncentrere investeringerne i næringslivet omkring søfarten og eksportindustrien. Da det var nødvendigt at begrænse det totale omfang af investeringer, fik en stor del af hjemmemarkedsindustrien kun adgang til at investere i begrænset udstrækning.

I de seneste år har forholdene bedret sig betydeligt hvad angår investe-

ringer i maskiner og andre produktionsmidler, men kun i mindre grad med hensyn til bygninger. Disse investeringer har imidlertid fundet sted på et betydeligt højere omkostningsniveau end under de første efterkrigsår. Samtidig er mulighederne for skattefri afskrivninger blevet begrænset, og selskabsbeskatningen er blevet skærpet.

Visse hjemmemarkedsindustrier har derfor kun i ringe omfang kunnet udnytte de første efterkrigsårs gunstige afsætningsforhold og lave omkostningsniveau til modernisering og hurtig afskrivning af de foretagne investeringer."

For at et fælles marked ikke skal medføre alvorlige forstyrrelser for den norske økonomi, f. eks. i form af beskæftigelses- og betalingsvanskeligheder, bør der ifølge udvalgets opfattelse skabes muligheder for nødvendige investeringer i den norske industri fra andre end norske ressourcer.

Angående de tre landes almindelige økonomiske politik under et fælles marked fremhæves, at denne ikke nødvendigvis bør være helt ens. På den anden side bliver det dog nødvendigt, at de tre lande udformer deres valuta- og handelspolitik, investerings- og beskæftigelsespolitik og dermed penge- og finanspolitik med henblik på et fælles marked, for at ikke konkurrenceforholdene mellem de tre landes industrier skal blive forskudt radikalt til ugunst for det ene eller det andet lands næringsliv.

TOLDBESKYTTELSE OG IMPORTRESTRIKTIONER OVER FOR IKKE-NORDISKE LANDE

Hvis de tre lande efter indførelsen af et fælles nordisk marked vil opretholde forskellige toldsatser og importrestriktioner overfor tredieland, bliver det nødvendigt at underkaste transitvarerne en særlig regulering. Dette forudsætter imidlertid, at man kan se, om varerne er produceret i de nordiske lande og indebærer, at man må finde metoder til identificering af varerne og give en klar definition af begrebet „fremstillet i Norden", d.v.s. man må afgøre, hvor stor en del af produktionsværdien der skal være tilført varerne i de nordiske lande, for at man kan give dem nordisk oprindelsesbetegnelse. Det må ikke glemmes, at allerede en i sine økonomiske virkninger ganske betydningsløs transitering kan få psykologiske eftervirkninger, som kan medføre betydelige gnidninger i samarbejdet mellem deltagerlandene.

Udvalget har drøftet dette transiteringsproblem med de sagkyndige og er nærmest kommet til det resultat, at et fælles nordisk marked ikke bør etableres som et frihandelsområde, men som en toldunion, hvor problemet ikke eksisterer. De økonomiske og politiske spørgsmål i forbindelse med en udjævning af toldsatserne over for ikke-nordiske lande er imidlertid ikke blevet diskuteret i sin helhed med de branchesagkyndige, blandt andet fordi disse spørgsmål også berører andre økonomiske interesser end industriens.

1954-RAPPORTENS KONKLUSION OG FORSLAG

Der er ikke i udvalget opnået enighed om de slutninger, der kan drages af dets undersøgelser og overvejelser.

De norske medlemmers overvejelser ligger stort set på linie med de norske industrisagkyndiges indstilling, der er gengivet foran, og konklusionen bliver derfor i det væsentlige negativ. De kan ikke uden videre gå ind for et nordisk toldpolitisk samarbejde.

De danske og svenske medlemmer er derimod af den opfattelse, at det fremlagte materiale berettiger til en positiv stillingtagen. I nogle tilfælde kan det fælles markeds vilkår dog først gennemføres i fuld udstrækning efter en vis periode – højst 10 år – med overgangsbestemmelser.

Tilpasningstiden bør karakteriseres ikke blot ved en gradvis afvikling af de indbyrdes handelshindringer mellem landene, men også ved gennemførelsen af særlige foranstaltninger for at lette de berørte branchers tilpasning til den ændrede markedssituation, f. eks. ved langfristede investeringslån til modernisering af virksomheder i de berørte brancher og kortfristede kreditter med det formål at udjævne temporære udsving i de indbyrdes betalinger. Det kan forventes, at langfristet kreditgivning i første række vil være nødvendig fra Sverige til Norge.

De danske og svenske medlemmer foreslår, at der i første række optages forhandlinger om indførelse af et fælles nordisk marked for følgende brancher som indledning til forhandlinger over en bred front:

Møbelindustrien, den tunge kemiske industri, farve- og lakindustrien, porcelænsindustrien, læder- og skotøjsindustrien, landbrugsmaskin- og værktøjsmaskinindustrien samt radioindustrien.

DE INTERNATIONALE AFTALER

Når man skal bedømme de ydre muligheder for at gennemføre et samarbejdsprogram, begrænset til de nordiske lande, må man tage hensyn til bl. a. GATT-aftalen, der foreskriver mestbegunstigelsesbehandling mellem de af aftalen omfattede lande. Som en accepteret undtagelse fra mestbegunstigelsesprincippet betragtes oprettelsen af toldunioner, frihandelsområder eller indgåelse af en sådan foreløbig overenskomst, som kan være nødvendig for dannelsen af en toldunion eller et frihandelsområde. GATT vil antagelig som hovedregel kræve frigørelse af 90–95 pct. af den indbyrdes nordiske handel. Dog kan denne regel fraviges med to trediedeles flertal, men et fælles nordisk marked, der omfatter mindre end 65–70 pct. af samhandelen, kan næppe påregne GATT's godkendelse.

NORDISK RÅDS STILLING TIL 1954-RAPPORTEN

På nordisk Råds 2'session i Oslo i august 1954 var det nordiske økonomiske samarbejde dagsordenens vigtigste punkt. Grundlaget for debatten var bl. a. den af det nordiske udvalg for økonomisk samarbejde afgivne 1954-rapport.

Rådet vedtog følgende henstilling til regeringerne:

at regeringerne søger at lægge vilkårene til rette for oprettelse af et fælles nordisk marked på så store områder som muligt, *at* regeringerne på grundlag af det materiale, som er fremlagt af det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, klarlægger mulighederne for at anvende ens toldsatser og eventuelle restriktioner overfor ikke-nordiske lande og påbegynder et arbejde for at afvikle toldsatser og handelsrestriktioner ved de internordiske grænser i det omfang og i den takt, som anses for forenelig med de enkelte landes særlige forhold, *at* regeringerne optager forhandling om konkrete samarbejdsopgaver, som er af betydning for de nordiske landes produktivitet og levestandard, herunder samarbejde om teknisk-naturvidenskabelig, landbrugsvidenskabelig og anden forskning, om kraftspørgsmålet og andre foreliggende produktivitets- og investeringsopgaver, og *at* regeringerne giver ansvarlige organer til opgave at fremme og overvåge arbejdet i overensstemmelse med de foran angivne retningslinier.

Vedtagelsen var ikke enstemmig. *For* vedtagelsen stemte de danske, svenske og islandske medlemmer (med en enkelt islandsk undtagelse) samt endvidere repræsentanterne for det norske arbejderparti. *Imod* stemte ingen, men repræsentanterne for de norske oppositionspartier *undlod* at stemme; de ønskede principalt sagen udsat til rådets 3'session (januar-februar 1955).

DET NORDISKE MINISTERMØDE I HARPSUND (SVERIGE)

Nordisk Råds henstilling til regeringerne blev behandlet på et nordisk ministermøde i Harpsund (Sverige) den 30.–31. oktober 1954.

Man blev her enige om følgende retningslinier for det fortsatte økonomiske samarbejde mellem de nordiske lande:

I første række skal der foretages en kortlægning af de vareområder, hvor told og kvantitative restriktioner kun har mindre omfang, således at der må være særlig gode forudsætninger for hurtigt at gennemføre et fælles marked. Virkningen heraf vil selvsagt blive yderst begrænset.

For at få et overblik over den internordiske samhandel er nedenfor sammenstillet oplysninger om samhandelen i 1952, hvorunder følgende gruppedeling er benyttet:

1) Varer, der er liberaliseret i alle tre lande, og som i de tre lande har samme eller næsten samme toldsats, hvilket i praksis betyder ingen eller meget lav toldsats. 2) Varer, der har samme toldsats (det vil igen sige ingen eller

meget lav told), men som ikke er liberaliseret i alle tre lande. 3) Varer, der er liberaliseret i de tre lande, men som har forskellige toldsatser. 4) Varer, som hverken er liberaliseret i alle tre lande eller har ens toldsatser.

Der kan herefter gives følgende hovedtal for den internordiske samhandel (i 1952):

Mill. d. kr.	Danmark	pct.	Norge	pct.	Sverige	pct.	Ialt	pct.
Gruppe 1	205	24	37	3	227	29	469	18
„ 2	123	15	391	36	171	22	685	25
„ 3	249	30	242	23	98	13	589	22
„ 4	263	31	412	38	279	36	954	35
Ialt	840	100	1082	100	775	100	2697	100

Tabellen giver nærmest et for pessimistisk billede af mulighederne for at etablere nordisk markedsfællesskab. Således omfatter gruppe 2 varer, der i liberaliseringsmæssig henseende *formelt* behandles forskelligt i de tre lande, uanset at den reelle forskel mellem „liberaliseret" og „ikke-liberaliseret" ikke altid er synderlig stor. En flygtig gennemgang af det til grund for ovenstående oversigt liggende materiale synes da også at vise, at en forholdsvis hurtig etablering af nordisk markedsfællesskab for godt *40 pct.* af samhandelen ikke skulle støde på vanskeligheder af betydning. Til gengæld bliver dette markedsfællesskab ikke af særlig epokegørende betydning.

Herudover vedtoges på Harpsund-mødet at klarlægge, på hvilke andre områder gennemførelsen af et fælles marked må antages at ville medføre overvejende fordele for alle tre lande. (Den kemiske industri og medicinalindustrien, produktionen af jern og stål, de elektrometallurgiske og elektrotekniske industrier samt metalindustrien).

Endvidere vedtoges det at undersøge, om der findes produktionsområder, hvor det er fordelagtigt ved fælles nordisk indsats at igangsætte ny produktion eller samordne og udbygge eksisterende produktion.

Harpsund-mødet fremhævede også nødvendigheden af at klarlægge de forudsætninger, hvorunder et fælles nordisk marked vil kunne forenes med bestræbelserne på at udvide handelen med lande uden for Norden og med forpligtelser som følge af medlemsskabet i GATT og andre internationale organisationer.

Også de forhold, som påvirker den relative konkurrenceevne mellem de tre landes industrier skal undersøges. Herved tænkes navnlig på forhold som subventioner, løn- og skatteforhold, afskrivningsregler m. v.

Endelig besluttedes det at lade udarbejde udkast til en fælles nordisk toldlovgivning.

FREMTIDEN

Det må være berettiget at stille det spørgsmål, hvor langt detailundersøgelser af mulighederne for og konsekvenserne af at skabe et frit fælles nordisk marked fører frem, og det vil ikke være rigtigt at tro, at man kan anlaysere sig ind i et sådant marked. Det var i hvert fald ikke den fremgangsmåde, der blev benyttet, da Belgiens, Hollands og Luxembourgs eksilregeringer i London under den anden verdenskrig besluttede at skabe Benelux.

Det havde været ønskeligt, om de politiske instanser, efter at det fælles nordiske udvalg havde fremlagt resultatet af sine detailundersøgelser for regeringerne, mere utvetydigt havde taget stilling til spørgsmålet om, hvor vidt det nordiske marked (enten som en dansk-norsk-svensk eller – mere realistisk – som en dansk-svensk foreteelse) skal virkeliggøres. Det undersøgelsesapparat, som nu er etableret, udskyder afgørelsen og fjerner den fra de ansvarlige politikere

Det fælles nordiske marked kan end ikke skimtes.